

Ministerie van Binnenlandse Zaken
en Koninkrijksrelaties (BZK)
Mw. K.H. Ollongren
Postbus 20011
2500 EA 'S-GRAVENHAGE

Datum
2 oktober 2019
Kenmerk
TRE/U201900738
Telefoon
06 208 978 91
Bijlage(n)

Onderwerp

Adviesaanvraag over het ontwerp-wetsvoorstel Tijdelijke experimentenwet nieuwe stembiljetten

Geachte mevrouw Ollongren,

Bij brief van 3 september 2019 heeft u ons ter advisering het conceptwetsvoorstel Tijdelijke experimentenwet nieuwe stembiljetten voorgelegd (uw kenmerk: 2019-0000434764) (hierna: het wetsvoorstel). Graag maken wij gebruik van de mogelijkheid om op het wetsvoorstel te reageren.

Wij staan overwegend positief tegenover het wetsvoorstel en lichten ons standpunt hieronder nader toe.

VNG voorstander van de experimentenwet

De VNG pleit al lange tijd voor de invoering van een nieuw model stembiljet dat makkelijker, sneller en ook elektronisch telbaar is.¹ Elke verkiezing weer blijkt dat het huidige stembiljet zowel voor stembureauleden als voor veel (groepen) kiezers lastig hanteerbaar is. Het huidige stembiljet is bovendien niet elektronisch telbaar. De tijd is daarom rijp om een volgende stap te zetten en het de gemeenten mogelijk te maken om te gaan experimenteren met nieuwe modellen stembiljetten. Wij juichen het dan ook van harte toe dat deze experimentenwet er komt.

¹ Zie o.a. https://vng.nl/files/vng/brieven/2015/20150501_brief-kabinet_adviesaanvraag-wijziging-tijdelijke-experimentenwet-ivm-nieuw-stembiljet.pdf, https://vng.nl/files/vng/brieven/2017/20161208_brief-kabinet_standpunt_vng_over_stemmenprinter_en_stemmenteller_in_het_stemlokaal.pdf en <https://vng.nl/onderwerpenindex/bestuur/verkiezingen-referenda/nieuws/voorstellen-betere-procedures-verkiezingen-vng-reactie>. De invoering van een handzaam stembiljet is ook in de Verkiezingsagenda 2021 van VNG en NVVB opgenomen, zie:

https://vng.nl/files/vng/nieuws_attachments/2018/verkiezingsagenda_2021_20180410.pdf.

Experimenten met twee modellen mogelijk maken

De regering is voornemens bij algemene maatregel van bestuur te regelen dat op grond van dit wetsvoorstel met de volgende twee modellen stembiljetten kan worden geëxperimenteerd: een stembiljet per partij met namen van kandidaten (model 1) en een stembiljet met partijen en kandidaatnummers (model 2). De testen die bij de herindelingsverkiezingen in november 2018 met deze modellen zijn uitgevoerd, tonen aan dat de stembiljetten in diverse opzichten tot aanzienlijke verbeteringen leiden:

- Het percentage ongeldige (test)stemmen is in zijn algemeenheid laag en veelal lager dan het gemiddelde percentage ongeldige stemmen dat met het huidige stembiljet bij eerdere verkiezingen is uitgebracht.
- De stembiljetten vergroten de toegankelijkheid van het stemmen voor bepaalde groepen kiezers. Kiezers met een visuele beperking kunnen het biljet met een mal gebruiken. Doordat partijlogo's afgedrukt zijn, is het biljet ook goed toegankelijk voor laaggeletterde kiezers. De concepten zijn door hun beperkte grootte en doordat ze niet hoeven te worden uitgevouwen, bovendien beter bruikbaar voor kiezers met een lichamelijke beperking.
- Het tellen van de stembiljetten kost de helft minder tijd dan het handmatig tellen van het huidige stembiljet. Het tellen kan makkelijker worden georganiseerd en het tellen zelf verloopt ook sneller.
- De stembiljetten zijn elektronisch telbaar met scanapparatuur: hierover zijn al eerder testen uitgevoerd.

Op basis van de testen lenen beide modellen zich er goed voor om experimenten mee uit te voeren. Wij ondersteunen dan ook de keuze om experimenten met twee stembiljetten mogelijk te maken en dat met deze gepresenteerde modellen te doen. Daarbij zal moeten blijken in hoeverre er (onoverkomelijke) uitvoeringsproblemen aan het gebruik van deze modellen zijn verbonden. Door met beide modellen ervaring op te doen kunnen deze eventuele problemen voor de gemeenten en/of de kiezers aan het licht komen. Op basis van die ervaringen kan vervolgens een afgewogen keuze worden gemaakt voor een van beide modellen.

Over de (voorzieningen bij de) experimenten zullen nadere regels worden opgesteld. Ook zal voor de experimenten voorlichtingsmateriaal voor de kiezers en de stembureauleden worden gemaakt. De gemeentelijke expertise kan bij de verdere uitwerking van de regelgeving en de instructie van de stembureauleden van nut zijn. Wij verzoeken u daarom de gemeenten intensief bij het verdere proces te betrekken.

Aanwijzen van gemeenten

Volgens het wetsvoorstel kan de minister van BZK, na instemming van de betrokken gemeenteraad, een gemeente aanwijzen waar wordt geëxperimenteerd (artikel 2). Het wetsvoorstel noch de toelichting maakt duidelijk of de gemeenteraad daarbij zelf mag kiezen met welk model de gemeente wil experimenteren. Wij vinden dat die keuze bij de raad behoort te liggen, of althans dat in afstemming met de raad tot een keuze wordt gekomen.

Werkingsduur van 10 jaar is te lang

In het wetsvoorstel staat dat de wet 10 jaar na het tijdstip van inwerkingtreding vervalt (artikel 11). Voor deze lange looptijd is gekozen om te voorkomen dat de experimentenwet tussentijds moet worden verlengd, waarvoor een wetswijziging nodig zou zijn. Hoewel het begrijpelijk is dat de vervaltermijn om deze reden op 10 jaar is gezet, spreekt er hiermee te weinig ambitie uit van het wetsvoorstel. Binnen een looptijd van 5 jaar zijn alle verkiezingen (minimaal) een keer gehouden en

hebben gemeenten ruimschoots ervaring kunnen opdoen met de modellen. Het zou daarom doelstelling moeten zijn om de experimenten niet langer dan vijf jaar te houden.

In dit verband is ook het traject van het elektronisch tellen van de stemmen van belang. In de memorie van toelichting staat dat het kabinet de stap naar elektronisch tellen wil zetten nadat, in experimenten, is gebleken dat de kiezers met een nieuw stembiljet overweg kunnen en begrijpen hoe ze met het nieuwe stembiljet de gewenste keuze kunnen maken (p. 6). Indien de volledige looptijd wordt benut, betekent deze volgordelijkheid dat gemeenten pas over 10 jaar - vanaf 2031 - wettelijke experimenten met elektronisch tellen kunnen uitvoeren. Wij hebben het belang van het elektronisch kunnen tellen van de stemmen al eerder onder uw aandacht gebracht.² Het duurt veel te lang als daarmee pas in het volgende decennium experimenten mogelijk zijn. Wij dringen er dan ook op aan de werkingsduur van deze wet te bekorten en/of in de memorie van toelichting op te nemen dat experimenten met elektronisch tellen ten minste binnen 5 jaar na inwerkingtreding van het wetsvoorstel mogelijk zijn.

Wij verzoeken u bovenstaande punten bij de behandeling van dit wetsvoorstel te betrekken.

Met vriendelijke groet,

Vereniging van Nederlandse Gemeenten

J. Kriens
Algemeen directeur

² Zie de verwijzingen onder noot 1.
